

Tejernseense. Text Dániela Bagiho se zamýšlí nad stopou, již sv. Vojtěch zanechal v pramenech historiografické povahy. V jinak rovněž spíše shrnujícím textu upozorňuje, že se v uherské historiografii a hagiografii sv. Vojtěchovi nedostávalo valné pozornosti a většinou posloužil jako „vhodný přítel“ sv. Štěpána. Vzájemný vztah pouze pomáhal legendistům vytvářet obraz Štěpánovy svatosti. Ve studii *Obrazová legenda v Hnezdne – reprezentácia osobnej identity sv. Vojtecha* se Ivan Gerát zaměřuje na další významnou památku, dveře hnezdenské katedrály, jež představují vojtěšskou legendu v bronzu. Název je ovšem poněkud zavádějící, neboť není jasné, jak by mohla být identita sv. Vojtěcha zakleta do obrazového cyklu, který podle hagiografických pramenů vznikl dvě století po jeho smrti. Vždyť již nejstarší legendy sepsané současnými rozhodně nejsou nezaujatým zachycením událostí, ale spíše umnou konstrukcí světce s problematickou chronologií i motivací jednajících postav. Nad svatovojtěšským kultem v Čáchách se zamýšlí jeden z editorů sborníku Jaroslav Nemeš.

František Oslanský zachycením kultu sv. Vojtěcha na území dnešního Slovenska uvozuje oddíl *K vývoju svätovojeťšského kultu v stredoveku a novoveku*. Název tohoto bloku překvapuje, neboť vymezenému tématu byly věnovány již mnohé předchozí příspěvky. Cenné poznatky obsahuje studie *Kult sv. Vojtecha v ostrihomskej liturgickej tradícii*, v níž Eva Veselovská mapuje doklady vojtěšského kultu v liturgických rukopisech ostříhomské arcidiecéze. Autorka rovněž sleduje vzory, podle kterých jednotlivé liturgické skladby vznikaly, a zamýšlí se nad okolnostmi jejich sepsání. Zájem polského historika Tomáše Ossowského platí sermonům o sv. Vojtěchovi a nabízí spíše uvedení do problematiky než shrnutí uzavřené badatelské kapitoly. Naopak poměrně podrobné seznámení s pečeti se svatovojtěšským motivem přináší Miroslav Glejtek. Až v 18. století se ocitneme díky Jakubu Pátkovi, který ve své uměnovědné studii zkoumá recepci kultu pěti bratří v nástěnné malbě, ovšem takřka polovina jeho textu je věnována recepci tohoto kultu ve středověké tradici. Závěrečný oddíl nás přenáší do světa moderní historiografie. Beáta Pinterová ve svém popisném textu ukazuje, jak byl světec začleňován do kontextu dvora knížete Gejzy, zatímco Imrich Nagy přináší přehled novější maďarské literatury o tomto světcu.

Anotovaný sborník nabízí studie velmi rozdílné úrovně. Kromě popisných textů, jež většinou shrnují výsledky staršího bádání, v něm nalezneme několik cenných analytických textů,

díky kterým si publikace jistě získá místo v povědomí domácí medievistiky. A přispěje k tomu bezesporu i fakt, že je kniha již volně ke stažení na internetu.

DAVID KALHOUS

Benediktini ve středověku, ed. Marek MATĚJEK, Vivat Academia, Třebíč 2011

285 s., ISBN 978-80-87385-10-4

Benediktiner: Leben, Geschichte und Gegenwart, edd. Marek MATĚJEK – Heidemarie BACHHOFER, St. Pölten 2012

288 s., ISBN 978-3-901863-41-7

Poněkud mimo běžný konferenční provoz proběhlo roku 2011 v Třebíči kolokvium zabývající se v širokém slova smyslu benediktinským řádem ve středověku. Obšrné téma bylo opět vcelku netradičně už před konferencí zpracováno ve formě kolektivní monografie zaštitěné Západomoravskou vysokou školou. Publikace je vydána od pohledu skutečně výpravně, nechybí barevné ilustrace v textu a obrazová příloha na křídovém papíře. O skutečně komplexní péči, která byla vydání příspěvků věnována, svědčí i fakt, že kniha se v upravené verzi objevila o rok později i v německém překladu.

Přes poměrně sevřeně znějící titul knihy jde povahou spíše o typický sborník, zabíhající do mnoha aspektů existence benediktinské řehole. Několikrát dokonce vykračuje za rámec středověku (v tomto ohledu je německý titul práce trefnější). Jakýmsi doplňkem jsou i další texty, jež zazněly v rámci konference – především kázání benediktinského opata Columbana uzavírající celou práci.

Publikace je skutečně mnohooborová, což ještě více rozrůžňuje materiály zde zpracované. Práci uvádí obecně znějící historicko-textová analýza benediktinské řehole, jejímž autorem je hlavní editor svazku Marek Matějek. Příspěvek doplňuje v podstatě obšrnější úvod do benediktinské topiky. Následuje zajímavé seznámení s raně novověkou emblematickou řeholí (Gottfried Glaßner) a teologické zamyšlení nad benediktinskou spiritualitou (Anselm Grün). Tyto tři studie jsou obsahem první části svazku věnované Benediktově řeholi jako literárně-teologickému dílu. Druhá část, vystavěná výhradně historicky, zachycuje geograficky i časově velmi rozličná

období. Vystupují zde jednak jihogalské kláštery coby instituce uchováající paměť v době raného středověku (Václav Drška), stručný přehled raných dějin clunyjské reformy a náhledu na její funkci (Wolfgang G. Buchmüller), dále zevrubná studie věnovaná reformovaným klášterům v říši 11. století (Drahomír Suchánek), topika oblátů (opět práce editora M. Matějeka) a nakonec dokumentární sonda do ženských řeholních domů ve Slezsku dovedená až do doby novověku (Beata Gaj).

Třetí část znovu poskytuje interdisciplinárně pojaté příspěvky věnované tentokrát liturgii. Nacházíme zde muzikologicko-liturgistická pojednání o gregoriánském chorálu a liturgickém zpěvu (Jiří Hodina, Martin Štrbák, Pavel Kopeček) a obecně kulturně směřovanou studii o Bedově literárním zájmu o postavu Jana Evangelisty (Miriam Kolářová). Poslední částí je nesporně zajímavý uměleckohistorický pohled na vliv liturgie na architekturu benediktinských domů (Michal Blažek a Andrea Čeplá) se zaměřením na benediktinský kostel v Třebíči. Sem je příhodně zařazena nápaditě zpracovaná obrazová příloha dokumentující současný stav kláštera.

Publikace je doplněna kompletním vědeckým aparátem – poznámky jsou umístěny pohodlně v textu, nechybí jmenný i věcný rejstřík a samozřejmě bibliografie. Vhodná a praktická, díky rozličnosti témat, je zde část s medailonky jednotlivých přispěvatelů.

Jak je uvedeno výše, práce se dočkala i své německé verze, která se částečně liší od českého vzoru. Odpadly studie Jiřího Hodiny o chorálu a Miriam Kolářové o Bedovi Ctihodném. Navíc se tu ale objevuje studie z pera Dariny Eliašové o práci historika církevních dějin Jozefa Kútnika Šmalova.

S ohledem na současná pravidla hodnocení vědeckých prací je vcelku pochopitelná snaha autorského kolektivu prezentovat publikaci jako kolektivní monografii, přestože se jedná o sborníkový výstup. Autoři publikace se pokusili o nelehký úkol, zařadit takto pestroutu paletu témat do ucelenějšího rámce. Benediktinská topika přitom posloužila jako odrazový můstek a práci propojuje spíše v obecném charakteru určitá duchovní inspirace Benediktova díla, která má být hledána za jednotlivými tématy. Příspěvky-kapitoly jsou snad z důvodu grafické úspornosti, ale možná spíše pro lepší dojem monografičnosti práce zařazovány bez oddělení jeden za druhý, což poněkud ztěžuje orientaci.

Pokud opomineme tuto formu, danou evidentně vnějšími vlivy, a zhodnotíme práci spíše jako konferenční sborník, můžeme se nad celou

publikací zamyslet poněkud volněji. Úvodní studie věnovaná benediktinské řeholi působí spíše synteticky a vytvářela by dobrý úvod k práci věnované řeholi jako takové. Řada studií je skutečně propracovaná a v dílčím pohledu bude tvořit zajímavý příspěvek k bádání. Vyzvedl bych zejména většinu historických, obě liturgicko-muzikologické a rozhodně i uměleckohistorické studie, které prezentují originální výzkumy a věnují se beze zbytku dílčím a drobnějším tématům. Tyto příspěvky neselhávají ve snaze začlenit prezentovaný výzkum do širších souvislostí a budou jistě vyhledávány dalším bádáním. Kapitoly věnované raně novověké obrázkové řeholi a slezským ženským klášterům dosahují zevrubného zvládnutí tématu, jejich nedostatkem je však absence důkladnějšího zařazení do širšího kontextu. Studie ke clunyjskému hnutí či oblátství pak mají spíše kompilační charakter, a byť solidně shrnují danou problematiku, neškodil by jim originálnější a na konkrétní otázky zaměřený přístup.

Zvláštní zhodnocení si zaslouží kapitola, jež se objevuje jen v německé verzi knihy. Autorka přibližuje cizojazyčnému publiku vědeckou práci historika Kútnika Šmalova, která by si cele zasloužila důkladnou pozornost. Mimo jiné politicky podmíněné odtržení od zbytku vědeckého světa dovedlo Kútnika k zajímavé a svěbytné teorii, která nabývá až rysů určité fantastičnosti. Je jistě záslužné představit tuto práci zahraničním čtenářům, nebylo by ale od věci věnovat tomuto solitéru kritičtější studii, která by zapojením do širšího kontextu a zvážením možných komparací Kútnikovo dílo důkladněji zhodnotila.

Kolektivní monografie věnovaná benediktinskému řádu ve středověku je zajímavým, byť poněkud nevyváženým dílem. Záměr prezentovat originální výzkumy se zde střetává se snahou o postižení některých témat v povšechnějším a spíše syntetickém či přehledovém světle. Ambiciózní počín nutně narazil na řadu překážek, zejména pokud se týče spojení poměrně heterogenních částí v jeden celek. Díky přítomnosti textů uvádějících každý tematický oddíl se editoři vyrovnali s tímto nelehkým úkolem poměrně důstojně.

JAKUB IZDNÝ